

گزارش همایش

بسیج و نخبگان

فصلنامه مطالعات بسیج، سال هشتم، شماره ۲۷ و ۲۸، تابستان و پاییز ۱۳۸۴

موضوع همایش: بسیج و نخبگان

ارائه کنندگان: سازمان تحقیقات و مطالعات بسیج و دانشکده و پژوهشکده علوم دفاعی دانشگاه امام حسین(ع)

دبیر همایش: نبی‌اله روحی

عناوین ارائه شده در همایش:

- ۱- بسیج نخبگان و چشم‌انداز آینده (سردارحسن خارا)
 - ۲- بسیج اساتید، کانون تفکر نظام اسلامی (دکتر عباس لطفی)
 - ۳- نقش نخبگان بسیجی در جنبش نرم‌افزاری (دکتر ناری ایبانه)
 - ۴- نخبگان و سیاست حمایتی بسیج (آقای سیداسماعیل موسوی)
- در عصر حاضر، منابع مختلفی در امر مدیریت مطرح هستند که اداره آنها نیازمند شناخت صحیح و دانش مخصوص خود است. مدیریت منابع انسانی به عنوان اصلی‌ترین سرمایه هر جامعه در سازمانها، بر مدیریت دیگر منابع از جهات مختلف برتری دارد و به دلیل قابلیت برنامه‌ریزی و آموزش برای استفاده بهینه از نیروهای انسانی، توجه خاصی را می‌طلبد. واقعیات موجود گویای آن است که با بزرگ شدن سازمانها و گسترش مسائل و مشکلات مربوط به استفاده صحیح از نیروهای انسانی، ضرورت پرداختن به نیازهای جدیدتر در عرصه‌های مختلف حرفه‌ای و تخصصی برای مدیران روزبه‌روز بیشتر می‌شود. سازمانهای موفق با آگاهی از این مهم، به ارتقای سطح علمی منابع انسانی و جذب نیروهای کارا پرداخته‌اند.

بر این اساس ضرورت استفاده صحیح و مناسب از منابع انسانی کارا یا همان نخبگان علمی هر جامعه برای توسعه کشور، موضوعی انکارناپذیر است؛ لذا امروزه جذب مغزها و نخبگان، یکی از استراتژیهای مهم کشورها محسوب می‌شود. در جامعه جوانی چون ایران، تراوش خلاقیتها و ابتکارات ذهنهای خلاق و نوآور جوانان می‌تواند کلید بسیاری از مشکلات مبتلا به بخشهای خصوصی و دولتی کشور باشد. نخبگان با اجرای نقش کلیدی می‌توانند پیشران پروژه‌های ملی بزرگ باشند که اثرات آن متوجه کل جامعه است. اما شناخت، جمع‌آوری و استفاده صحیح از این منابع بالقوه، عزمی جزم و همتی بلند را می‌طلبد.

مقام معظم رهبری در ملاقاتهایی که با نخبگان داشته‌اند همواره از یک سو بر پیشرفت و عزم و اراده نخبگان جوان علمی و استادان دانشگاهها برای تولید علم و ایجاد جنبش نرم‌افزاری و از سوی دیگر بر مسئولیت سنگین مسئولان در فراهم ساختن زمینه تحقق این هدف تأکید داشته‌اند. رهبر معظم انقلاب در ملاقات بیش از یکصدتن از نخبگان علمی جوان کشور در سال ۱۳۸۳، ایده تشکیل بنیاد نخبگان را برای رسیدگی منسجم‌تر به مسائل و مشکلات نخبگان کشور مطرح کردند که این موضوع حدود بحث و توجه بسیاری از مراکز و مقامات علمی کشور قرار گرفت. مقام معظم رهبری در شرایط کنونی با مورد توجه قراردادن نخبگان علمی کشور در صدد احیای مجدد علوم در تمدن اسلامی برآمده‌اند.

با عنایت به اهمیت توجه خاص و ویژه به نخبگان، مهمترین مسئله حائز اهمیت تعریف این کلمه است. نخبه از نگاه روان‌شناسان و محققان این فن، به فردی اطلاق می‌شود که در زمینه‌ای خاص، استعداد فراوانی داشته باشد. برابر تعریف هیئت وزیران در آیین‌نامه جذب و نگهداری نیروی انسانی، نخبه فردی است با هوش، مستعد، خلاق، کارآفرین و دارای نبوغ فکری که با فعالیت ذهنی خود و ایجاد نوآوری، موجب سرعت‌بخشیدن به رشد و توسعه کشور می‌گردد. شورای انقلاب فرهنگی با تصویب اساسنامه بنیاد ملی نخبگان کشور، نخبه را این‌گونه تعریف کرده است: به فرد برجسته و کارآمدی اطلاق می‌شود که اثرگذاری وی در تولید علم، هنر و فناوری کشور محسوس باشد و هوش، خلاقیت، کارآفرینی و نبوغ فکری وی در راستای تولید دانش و نوآوری موجب سرعت‌بخشیدن به رشد و توسعه علمی و متوازن کشور گردد.

با نظر به تأکیدات مقام معظم رهبری در استفاده صحیح و مناسب از ظرفیتهای

علمی نخبگان در راستای توسعه کشور و لزوم حرکت انقلابی در مسیر رفع موانع و مشکلات تولید دانش و جنبش نرم‌افزاری، این همایش تلاش دارد به تبیین سیاستها و برنامه‌های بسیج در زمینه شناسایی، هدایت و حمایت نخبگان و سرانجام ارتقای تولید علم در کشور و انجام فعالیتهای تحقیقاتی و کارآفرینی بپردازد.

به همین منظور سازمان مطالعات و تحقیقات بسیج و دانشکده و پژوهشکده علوم دفاعی دانشگاه امام حسین(ع) در ۲۱ تیرماه ۱۳۸۴ به برگزاری نشست پیرامون بسیج و نخبگان اقدام کردند که با مشارکت و همکاری پژوهشگران و کارشناسان، موضوعات موردنظر به بحث و بررسی گذاشته شد. در این گزارش شرح فشرده محوره‌های اصلی مباحث مطرح شده در نشست مقدماتی همایش مزبور به خوانندگان نشریه ارائه می‌شود.

بسیج نخبگان و چشم‌انداز آینده

تهیه و تدوین برنامه‌های بلندمدت در زمینه بسیج نخبگان با توجه به ضرورت و الزامات ناشی از رسالت سپاه، تحولات علمی و فناوریهای نوین و نیازهای علمی سپاه و کشور در مرحله کنونی و با تأکید بر مؤلفه‌های دانایی و با هدف تحقق جامعه نمونه اسلامی در ایران، مستلزم داشتن رویکردی منطقی نسبت به تحولات پیش‌رو و ترسیم چشم‌انداز آینده در افق بلندمدت است.

جهان قرن بیست و یکم آکنده از رقابتها و ظهور و رواج فناوریهای برتر است. شرط توفیق در این عرصه، بهره‌گیری از فرصتها و رویارویی باچالشهای پیش‌رو و تبدیل آنها به فرصت است. این امر ایجاب می‌کند که فرآیند بسیج نخبگان در قلمرو دانش با رویکردی راهبردی نسبت به تشخیص شرایط جدید بین‌المللی و با شناخت دگرگونیها و همچنین با نگرش به مهمترین نیازهای علمی با پاسخگویی به الزامات رشد و توسعه علمی، راه تقویت نهضت نرم‌افزاری را برای کشور هموار سازد.

بدیهی است برای اتخاذ رهیافتی استراتژیک نسبت به تعیین اولویتها و جهت‌گیری اساسی آینده سپاه در قلمرو بسیج نخبگان، تنها نمی‌توان به برنامه‌ها و سیاست‌گذاریهای کوتاه‌مدت اکتفا کرد و ناگزیر باید به برنامه‌ریزیهای بلندمدت، ارائه دورنماها و تحلیل چشم‌انداز بسیج نخبگان با افق دوردست با هدف‌گذاری و سمت‌گیری روشن روی آورد که هدف نهایی آن تبیین گزینشهای استراتژیک و ارائه عرصه‌های انتخاب برای تدوین برنامه‌های میان‌مدت در مسیر حرکت به سوی شرایط مطلوب است.

ترسیم چشم‌انداز آینده در افق بلندمدت در قلمرو بسیج نخبگان الزاماً متکی به فرآیند زیر می‌باشد:

- الف - بررسی روند گذشته و وضع موجود؛
- ب - بررسی چالش‌های اساسی کشور و سپاه در قلمرو توسعه علمی و تقویت نهضت نرم‌افزاری (نیازهای پژوهشی - الزامات ناشی از ارتقای موقعیت علمی کشور)؛
- ج - تحلیل اهداف و سیاست موضوعی سپاه و بسیج در زمینه نخبگان؛
- د - تحلیل محیط داخلی و خارجی (فرصتها - چالشها)؛
- ه - ترسیم چشم‌انداز مطلوب با توجه به گزینه‌های ممکن در عرصه بسیج نخبگان.

بسیج اساتید، کانون تفکر نظام اسلامی

از آغازین رویکردهای انقلاب، تکامل اسلام تفکرمداری و اندیشه‌گرایی بوده است. بیشترین تأکیدات قرآن به تفکر و تدبیر و تعقل می‌باشد، در احادیث رسیده از معصومین(ع) نیز جایگاه فکر و تدبیر و عقل از ویژگی خاصی برخوردار است. با انباشت اطلاعات در قرن اخیر که قرن انفجار اطلاعات نام گرفته، مسلم است که استفاده درست از همه این اطلاعات به مثابه ابزار قدرت است و تنها کانونهای اندیشه و اندیشمندان و خردورزان قادر خواهند بود در این اقیانوس بیکران اطلاعات کشتی خود را به آرامی و آسانی به ساحل نجات برسانند. این است که درحال حاضر بیش از سه هزار کانون تفکر در کشورهای مختلف مشغول کار و تحقیقات هستند و عمده استراتژیهای دولتها را ترسیم می‌کنند. اما آنچه در کشور ما به خوبی مشهود است این بوده و هست که فاصله بین عمل و علم بسیار زیاد است عالمان ما عمل‌گرا نیستند و عاملان و مجریان ما علم‌گرا نیستند. برای اتصال بخش علمی کشور به بخش اجرایی، به ایجاد طبقه‌ها یا گروههای فکری‌ای نیاز داریم که ضمن رصد و نظارت بر دستگاههای اجرایی، اصول برنامه‌های فکری و اصالت‌دار را برای آنها تنظیم و آماده کنند، نیازهای اجرایی را با افکار عمومی آشنا ساخته و ارتباط متقابل علم و عمل را فراهم آورند. این نقش می‌تواند در بسیج اساتید متبلور شود تا بدون وابستگی به قدرتهای رایج جامعه، به خیرخواهی و نظارت و مشاورت با مسئولین و تصمیم‌سازان کمر همت بربندد و آنها را در تحقق اهداف عالی نظام و اسلام یاری کند. مهم این است که این تفکر جمعی و متعهد، خود را در اختیار نظام و انقلاب اسلامی قرار داده و

از هیچ کوششی در راستای اعتلای آن کوتاهی نکند. اگر بسیج اساتید به عنوان یک فریاد خاموش و یک کانون اندیشه عمل کند، بدیهی است که امور مملکت سامان خواهد یافت. در این صورت، بدون شک بسیج اساتید توانسته است رسالت اساسی و تاریخی خویش را به منصفه عمل رساند.

نقش نخبگان بسیجی در جنبش نرم‌افزاری

از آنجا که مراحل جنبش نرم‌افزاری مثابه نظریه‌پردازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی است، می‌بایست با تفکری جامع و شبکه‌ای، نرم‌افزار اداره جامعه طراحی و اجرا شود. رسیدن به وضع مطلوب در توسعه همه‌جانبه کشور صرفاً از طریق وضع موجود و طی دوران گذار محقق می‌شود. از این رو نخبگان دینی و علمی در راستای پشتیبانی نظری و عملی توسعه کشور، نقش حیاتی و بسیار مهمی دارند. در جنبش نرم‌افزاری، حوزه‌های علمیه و رشته‌های ارزشی علوم انسانی، با استفاده از منابع و متون دینی (قرآن کریم و روایات) به تبیین مفاهیم پایه توسعه و سعادت جامعه می‌پردازند و شاخصه‌های جامعه سعادت‌مند را تعیین می‌کنند. سپس رشته‌های اجتماعی علوم انسانی، تعریف و شاخصه‌های توسعه را طی فرایند جامعه‌پذیری به آموزه‌های قابل پذیرش جامعه درخواهند آورد و از طریق رشته‌های گوناگون هنری، قالب‌ریزی شده به جامعه ارائه می‌کنند تا به عنوان نیاز اجتماعی درآیند. همزمان با فعال شدن رشته‌های هنری می‌بایست نحوه پاسخگویی به نیازهای درحال شکل‌گیری، توسط رشته‌های فنی و مهندسی، علوم پزشکی، کشاورزی و علوم پایه با تمام توان مهیا شود. بدیهی است انجام نهضتی فراگیر و جنبشی اجتماعی، وابسته به حضور فعال و پویای نخبگان دینی و علمی است. در این عرصه، بسیج دانشجویی به عنوان پرورش‌دهنده نخبگان ایثارگر می‌تواند نقش مهمی را در راه برآورده کردن نیازهای عمومی و اختصاصی کشور ایفا کند. بضاعت ستادی و اجرایی بسیج دانشجویی تکاپوی ساماندهی این حرکت عظیم در میان بسیجیان دانشجویی را ندارد و بسیار شایسته است که نهادها و دستگاه‌های نخبه‌خواه، رسالت خود را در جریان نخبه‌گرایی دانشجویان بسیجی شناخته و بدان عمل کنند. در این صورت، درصد شکل‌گیری و تربیت نخبگان در عرصه‌های گوناگون علمی و دینی در میان نیروهای بسیج دانشجویی به سرعت رشد خواهد کرد و از این طریق سود سرشار مادی و معنوی نصیب نهادها و دستگاه‌های بهره‌بردار و در نهایت، سپاه و کشور می‌شود.

نخبگان و سیاست حمایتی بسیج

یکی از معیارهای توسعه‌یافتگی و نیافتگی بر اساس تعداد پژوهشگران کشور، محاسبه می‌شود که از شاخصهای مهم در ارزیابی سطح تحقیق و توسعه است. امروزه اکثر کشورهای در حال توسعه با پدیده مهاجرت نخبگان روبه‌رو هستند که از لحاظ ارزش اقتصادی، صادرات مغزهای فعال از این کشور بسیار قابل توجه است. در چنین شرایطی، ایجاد امکاناتی مناسب برای جذب نخبگان دارای اهمیت فراوانی می‌باشد.

دانش را قدرتمندترین موتور تولید می‌دانند. دانش نیز توسط انسان بسط داده و منتقل می‌شود. لذا منابع انسانی، ستون اصلی توسعه هر کشوری را تشکیل می‌دهد. امروزه سرمایه‌های انسانی از مهمترین سرمایه‌های کشورهای جهان به شمار می‌روند. سرمایه یا منابع انسانی نقشی اساسی در پیشرفت و توسعه کشورها بازی می‌کنند. در واقع، پیشرفت علمی و تکنولوژی، مربوط به منابع انسانی است. بنابراین، اولین و مهمترین عامل تحقیقات، نیروی محقق است که چه از نظر تعداد و چه از نظر کیفیت کار، نقشی اساسی در وضعیت تحقیقات کشورها دارد، که به عنوان یک شاخص عمده در ارزیابی سطح تحقیق و توسعه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در کنار سرمایه مادی، نیروی انسانی به عنوان مهمترین سرمایه تحقیق و توسعه محسوب می‌شود. در این زمینه کشورهای صنعتی علاوه بر ارتقای مهارت نیروی انسانی خود، نخبگان و متخصصان کشورهای دیگر را به نحوی جذب می‌کنند. بر این اساس، جذب نخبگان یکی از استراتژیهای مهم کشورها محسوب می‌شود. لذا نیروی مقاومت بسیج نیز در راستای فراهم ساختن زمینه تحقق تولید علم و بر اساس سیاستهای حمایتی سازمان، اقدام به ایجاد مرکز حمایت از مخترعان، مبتکران و محققان بسیجی کرده است. این مقاله ضمن بررسی نقش این مرکز و سازوکارهای پیش‌بینی شده جهت جذب متخصصان به تبیین کارکرد آن در حمایت و پشتیبانی از نخبگان بسیجی می‌پردازد.